

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — ŠTEV. 50.

NOVO MESTO, 14. DECEMBRA 1951

ČETRTLETNA NAROCNINA 75 DIN

IZHAJA VSAK PETER

Novomeška garnizija pred desetletnico ustanovitve JUGOSLOVANSKE ARMADNE

Le še nekaj dni nas loči od 22. decembra — Dneva Jugoslovanske armade. Letos ima ta dan še prav poseben pomen. Deset let je preteklo, odkar je maršal Tito ustanovil I. proletersko brigado v vasi Rudo na Limu. Od takrat pa do danes je JA prešla slavno pot in predstavlja danes močan faktor miru v svetu in jamstvo mirne graditve socializma, srečnega in ustvarjalnega življenja vseh naših narodov.

Jugoslovanski narod, delavci, kmetje in delovna inteligenca, vsi se letos pripravljajo na slavnostno proslavo 22. decembra. Skupno z Armado bodo proslavljali njen dan in dokazali s tem ljubezen do svoje ljudske vojske, do maršala Tita in Komunistične par-

liko baklado z ognjemtom in slavnostnim zborom na trgu, s katerega bomo poslali pozdravno brzojavko Vrhovnemu komandantu in ustanovitelju JA maršalu Titu. Z udeležbo na bakladi in zboru bomo dokazali ljubezen do ljudske vojske in maršala Tita, s tem

tije Jugoslavije, pod katere okriljem je naša Armada nastajala, rasla in se razvila v glavne čuvarje pridobitev ljudske revolucije.

Tudi v Novem mestu se živahno pripravljajo na 22. december. Že dalj časa tekmujejo podjetja v čast desetletnice ustanovitve JA, mnoga so dosegla lepe uspehe; množične organizacije, društva itd. pripravljajo razne prireditve, fizikalna tekmovanja, predavanja in podobno.

Prav poseben spored proslav pripravljajo novomeška garnizija. Vojaki tekmujejo s starešinami, da bi v čast Dneva JA dosegli v učenju in vajah čim boljše uspehe. Sami pravijo, da bodo najlepše proslavili Dan JA s tem, da bodo lahko javili Vrhovnemu komandantu maršalu Titu, da so se kar najbolj izurili v upravljanju orožja, da so utrdili disciplino, si razširili obzorje v politični in splošni izobrazbi. Vojaske kulturne skupine se pripravljajo, da bodo na Dan JA nastopile v svojih enotah s posebnimi sporedi. Urejujejo stenske časopise, krasijo dvorane itd.

Komanda garnizije je sklenila, da bo teden dni pred 22. decembrom organizirala posebno razstavo, ki bo odprta v Domu JA in na kateri bodo prikazane vse vrste orožja, življenje naših vojakov; mladino in ostale pa bo prav gotovo najbolj zanimala razstava težkega orožja, topov in strojnica. — Približno v istem času se bodo začela številna predavanja oficirjev garnizije po okoliških vaseh in v samem mestu. Oficirji bodo govorili ljudstvu o pomenu desetletnice obstoja JA, o življenju vojakov, o moderni vojaški tehniki, sodobnem načinu vojskovanja in o mnogih drugih zanimivostih. Posebno pozornost bo prav gotovo vzbudilo tudi predavanje na novomeški Ljudski univerzi, ki ga bo imel tovariš polkovnik Trikič o modernem načinu vojskovanja in napredovanju tehnike po drugi svetovni vojni.

Na predvečer 21. decembra bo v Domu JA slavnostna akademija, na katero že sedaj vabimo vse Novomeščane. Pred akademijo bo garnizija skupno z množičnimi organizacijami organizirala ve-

pa tudi ljubezen do svobodne in neodvisne Jugoslavije.

Na sam 22. december bodo v vseh vojaških enotah slavnostni zbori, na katerih bodo vsem aktivnim borcem v NOB razdeljene spomenice, popoldne in zvečer pa bo na fizikalnem igrišču in v Domu JA bogat kulturno-prosvetni in fizikalni spored.

Proslava 22. decembra, Dneva JA, in desetletnice njene ustanovitve, bo ponovno dokaz vsemu svetu, da so naši narodi čvrsti in enotni, da so vedno pripravljani s svojo močno Armado stopiti na meje naše domovine in dati vse za njeno svobodo, neodvisnost in socializem, ki prinaša nam in našim potomcem lepšo in mirno bodočnost.

Major Stane Dolanc

Kočevje bo slavnostno proslavilo Dan JA

Ze na predvečer Dneva Jugoslovanske armade bo velika baklada v Kočevju seznanila prebivalce mesta s praznikom desetletnice ustanovitve Jugoslovanske armade. Pred Šeškovičim domom se bodo zbrali meščani, v kamnolomu in rudniku pa bodo strelji nanzanjali praznik JA. Ob sedmih zvečer bodo mladinci predvojaške vzgoje in učenci v gospodarstvu pripravili vojaški napad na Kočevje z južne strani, po končanem napadu pa bodo pritekli v štafeti in z baklami prižgali velik kres pred Šeškovičim domom. Po govoru o pomenu Dneva JA bodo stari partizani obujali spomine na napad na Kočevje, pred kresom pa se bo razvilo ljudsko rajanje z igrami, deklamacijami in množičnim petjem. Sodelovala bo rudniška godba, harmonikaši iz mesta in pevске skupine.

Dne 22. decembra bo popoldne zborovanje mladincev predvojaške vzgoje, v dvorani Šeškovega doma pa bodo odlikovani mnogi borci NOV. Mladinci bodo prejeli knjižice predv. vzgoje, slavnost pa bo združena z raznimi nagovori in podobno.

Zunanji izgled mesta pa bodo v teh dneh dvignile zastave in okrašene hiše ter izložbe.

Bivši zagrebški nadškof A. Stepinac pogojno izpuščen

Bivši zagrebški nadškof Alojzij Stepinac, ki je bil po skoraj petih letih, katere je preživel v kazensko-poboljševalnem domu v Lepoglavi, dne 5. decembra letos pogojno izpuščen v svoj rojstni kraj Krasiči. Je dejal sodelavcu Tanjuga, da nikdar ni zahteval škofovske časti in jo sedaj rad odlaša. Izjavil je, da nima namena biti nadškof katoliške cerkve in bo v Krasiču opravljal navadno duhovniško službo, bodisi tudi do svoje smrti.

Pogojno izpuščen bivšega nadškofa, ki je med vojno z vsem srcem podpiral in blagoslovljal ustaške klavce in nasilno prekrščeval Srbe na Hrvaškem, je izzvala po svetu vrsto različnih mnenj. Med listi, ki jim tudi izpuščen Stepinac ni všeč — izrekli so namreč enega izmed svojih sdo-kazov o preganjanju vere v Jugoslaviji — vodi vatikanski list «Osservatore Romano», ki je izpuščen bivšega nadškofa za gonal vik in krik obrabljenih gramofonskih plošč, da je vera v Jugoslaviji preganjena. Proglasal je Stepinac za mučenika in svetnika, z njegovo izpuščitvijo, pa jim je ta karta pada iz rok. Vatikanski nadškof tega mučenika k sebi ker pač upa, da bo morda Stepinac še lahko enkrat naredil za malega, če že ne za velikega mučenika, —

Kaže, da bi nekaj k tej mučeniški slavi prispeval Stepinac sam. Dejal je namreč med drugim ob svoji izpuščitvi časnikarjem klub izjavi, da noče govoriti o političnih zadevah, da je sporazum med cerkvo in državo možen le, če se uveljavijo odnos cerkve do šole, zakona in tiska. To bi njemu in ostalim gospodom od klera seveda najbolj ugajalo — dokopati se spet do strahotnega vpliva, ki ga je imela cerkev nekoč v stari Jugoslaviji in solah, v sklepajno zakonov in tisku. Pozabljajo pa ti gospodje, da se je naš razvoj oprel na srednjeveških okovih in zaprek, ki so mu pod poroči avraških režimov zavirale svoboden razvoj. Vatikani in z njim vred Stepinac pozablja, da hočemo danes živeti in delati v miru za napredek domovine in da ne bomo nikdar dopustili, da bi kdorkoli skušal rovariti pri tem našem delu. Zaveda naj se, da naši narodi niso pozabili strahot, ki so jih povzročali narodni izdajalci, med njimi tudi tisti, ki so šli z njegovim blagoslovom v pokolji zavednih in svobodoljubnih prebivalcev hrvaških vasi. Če misli gospod Stepinac kakorkoli nadaljevati s svojo neslavno preteklostjo, bo zanj osebno še najbolj prav, da bo mirno in brez izživljanja bral svoje maše v vaški cerkvi v Krasiču, tako vsaj objublja sam — na med iz Vatikana pa se love neumni kalni. Bodočnost bo pokazala, kako se je odločil gospod Stepinac.

Kje, prosim? Na četrti strani? Takoj preberem!

Več politične vsebine občnim zborom Fronte!

Do 10. decembra je več kot polovica osnovnih frontnih organizacij novomeškega okraja imela letne občne zборе, ostale organizacije pa jih bodo imele do 20. decembra. Iz poročil, ki prihajajo na okrajni odbor OF in iz razpravljanj na občnih zborih je razvidno dosedanje delo organizacij, pokazane so smernice za bodoče delo. To je poleg volitev novega odbora — tudi glavna naloga občnega zbora. Ako vzamemo za osnovo ocenjevanja dosedanjih občnih zborov 30 organizacij iz okraja, kjer so že imeli občne zборе, dobimo približno takole sliko:

Poročila o dosedanjem delu Fronte so vse preveč enostranska, marsikje pa tudi pomanjkljiva in ne zajemajo vsega dela Fronte. Tako na primer v Smarjeških toplicah so imeli občni zbor brez poročila, zaradi česar je bil zbor razveljavljen. V kolikor so poročila sestavljena, zajemajo po navadi le prostovoljno delo, število članstva in plačano članarino. Skoraj povsod pozabljajo v poročilih na politično vzgojno delo Fronte, na usmerjanje javnega mnenja, na ukrepe proti sovražnim poizkusom posameznih nasprotnih elementov, zlasti sovražno razpoložene dela duhovščine in podobno. Poročila in razprave premalo pretresajo vprašanja pouka v šoli in vzgojo mladine sploh.

Največjo udeležbo članstva na občnem zboru v okraju je dosedaj imela organizacija v Bršljinu, kjer se je udeležilo zbora 350 članov. Tudi poročilo je bilo dokaj dobro pripravljeno, razprava pa živahna. V Dolenjskih Toplicah se je občnega zbora Fronte udeležil ljudski poslanec tega okoliša tov. Niko Šilih. Za razliko od drugih je poročilo te organizacije zajemalo tudi sovražno delo tomošnjega župnika. Na podlagi takega utemeljenega poročila, iz katerega so so frontovci lahko seznanili z delom župnika, so tudi soglasno sprejeli sklep o potrebnih ukrepih. V Toplicah je namreč Krajevni ljudski odbor na poročilo Partije in Fronte izdal odločbo o omejitvi zvonjenja v cerkvi na pet minut dnevno, ker je v bližini zdravilišče in stalno zvonjenje moti bolnike in goste. Odločbo Krajevne ljudske odbora je župnik dobesedno prečital na prižnici, kot protiukrep pa je ustavil cerkveno uro ter sploh prenehal z zvonjenjem. Frontovci so sprejeli sklep, da župnik nima nobene pravice

ustavljati cerkvene ure, ker je ta občje ljudsko premoženje. Prav tako mora pustiti zvoniti v mejah določenege časa. Župnik v dolenjskih Smarjeških Toplicah je menda pozabil, da je odzvonilo samovoljni raznih ljudi, ki so nekaj hoteli izkoristiti verska čustva ljudi. Zmotil se je, ko je mislil, da bo lahko ribaril v kalnem. Frontovci Dolenjskih Toplic na občnem zboru tudi niso pozabili razpravljati o ljudski univerzi, zimskih tečajih, postavitvi spomenika padlim borcem in drugih podobnih zadevah kraja.

Vse premalo se na občnih zborih Fronte govori o utrditvi in razširitvi organizacije. Če vzamemo spet za osnovo 30 organizacij, ki so že imele občne zборе, vidimo, da je bilo na novo vključenih komaj 50 novih članov, izključen pa nobeden. Pa vendar je še toliko ljudi, ki imajo pogoje za sprejem v članstvo, prav tako pa je med članstvom tudi nekaj takih, ki škodujejo organizaciji in ne zaslužijo, da bi bili v njenih vrstah. Mnogokje so prav taki nevedni člani vzrok, da gledajo pošteni državljani frontno organizacijo z nezaupanjem. Vzemimo za primer nesramne izkoriščevalce ameriških paketov. S kakšno himavsko versko zlaganostjo berajo v Ameriko za pakete, pri tem pa blatijo naš narodni ponos in prikazujejo razmere pri nas kot neznesne, čeprav jim ničesar ne manjka — razen poštenja in nacionalnega ponosa, ki so ga pripravljeno prodati za raztrgane otroške hlačke. Dosedaj še nimamo primera, da bi frontovci na občnem zboru ali množičnem sestanku razkrinkali takega nevednega člana Fronte ali druge organizacije, ter mu javno odvzeli legitimacijo.

V kolikor občni zbori niso pretresali vseh teh važnih vprašanj, naj novoizvoljeni odbori skličejo množične sestanke vseh članov in na njih obravnavajo vse tisto, kar je morda na občnem zboru izpadlo. Kdo drugi kot Fronta ima pravico in dolžnost usmerjati javno mnenje in politično vzgajati ljudske množice v zavestne graditelje socializma? Kdo drugi kot Fronta ima pravico in dolžnost usmerjati in nadzorovati vso gospodarsko dejavnost v kraju? Prav tako pa je tudi dolžnost Fronte bdeti nad pridobitvami narodnoosvobodilne borbe in socialistične stvarnosti, pa če so ti nasprotniki v donosenih kulaških srcah, fraku ali v talarju.

Cez dobrih 14 dni NOVOLETNO JELKO bomo praznovali

Mimogrede smo zdrknili v december. Sredi vsakodnevnih nalog in dela nam uhajajo misli nazaj in naprej. Pripravljamo se na zaključek leta, v gospodarstvu in ustanovah se vse vrtili okoli številke, vse ima polne roke dela. Kaj pa novoletna jelka? Samo še dobrih 14 dni nas loči od največjega praznika naših najmlajših. Pripravimo se zato pravočasno, da jim bomo nudili ob novem letu dovolj zabave, primernih daril, prireditev in podobnega.

Prav nič prezgodaj ni, da takoj stopimo do kulturnoumetniškega društva v naši vasi ali mestu, da se takoj pogovorimo s prosvetnim in ostalimi javnimi delavci o letošnjem praznovanju novoletne jelke! Našim otrokom bo veljala skrb, ki jo bomo vložili v priprave in čim prijetnejšo, zdrave vsebine polno praznovanje novega leta z našimi malčki. Izgledno se napakam prejšnjih let! Nič ni bolj žaljivega in sam praznik ponižujočega kot grdo razočaranje otrok, ki na primer ne morejo v prenapolnjeno dvorano, za katere zmanjka daril ali katerih ponekod starši žal ne pustijo k zimske-mu prazniku veselja. Pripravimo že zdaj načrte, kaj in kje bomo priredili otrokom!

Za glavne, osrednje prireditve naj poskrbe vodstva naših množičnih organizacij sporazumno s šolekimi oblastmi, pionirskimi sveti in s kulturnoprosvetnim društvi. Gledališča, kinopodjetja, društva, trgovska podjetja, sindikati, lutkovni odri, godbe, orkestri itd. — na vseh teh leži težišče priprav. Sporedi za novoletno jelko morajo biti kakovostni, dobro pripravljeni! Poskrbimo za primerno okrašitev dvoran, za lepe jelke in ostalo dekoracijo! V Novem mestu imajo n. pr. dobro zamisel, da bodo otroci vsakega terena imeli svojo prireditev. Če pomislimo na premajhno dvorano v DLP — hva-

levredna zamisel! II. teren Zveze borcev je n. pr. lep del dobička svoje prve kulturne zabave prireditve poklonil partizanskim otrokom za novoletno jelko! Posamezni tereni, organizacije in odbori OF imajo široko in hvaležno področje dela do novega leta. Pogostitve otrok pripravimo v primernih, toplih dvoranah, morda v velikih sobah naših restavracij, v lepo okrašenih gostilnah itd. Pogostitve naj sledijo skupnim obiskom prireditev. Pa na harmonikarja, morda orkester, zabavnega uganjkarja nikar ne pozabimo! Marsikje lahko priredimo novoletno jelko že v nedeljo 30. decembra, pa zadnjega decembra — tako da 1. januarja ne bo prehud naval na dvorane in šole! Sindikalni sveti naj dobro pretresejo vprašanje pomoči prireditvam ob novoletni jelki, vse, ki bodo kakor koli sodelovali, pa naj vnaprej preveva tale misel:

»Našim otrokom najboljšje v zabavah in prireditvah ob novoletni jelki!«

Kratke vesti

RIM. — Po začasnem zatišju je prišlo v Italiji zopet do velikih stavk. Na Siciliji stavka čez 10.000 delavcev v rudnikih žvepla. Prav tako grozi v stavko rudarji ter delavci italijanskih papirnic.

ZENICA. — Zeniška železarna je dobila spet nekaj novih modernih objektov. 28. novembra sta začeli obratovati dve veliki kovaški kladivi, težki več deset ton.

DUNAJ. — Avstrijski parlament je imel nedavno zelo burno zasedanje, ko je ponovno razpravljal o notranjem vmešavanju sovjetskih okupacijskih oblasti. Avstrijske oblasti so poslale sovjetskim zasedbenim oblastem pismen protest, na katerega pa seveda niso dobile odgovora.

GORICA. — Po uradnih podatkih je v gorški pokrajini, kjer živi pretežno slovensko prebivalstvo, okoli 11.000 brezposelnih. V mestu Gorica je 2700, v Trzinu 2600, v malem mestecu Krmínu pa 740 brezposelnih. V tem mestu je skoraj vsak peti prebivalec brez službe.

CETINJE. — Pri Cetinju se je te dni zgodila težka avtobusna nesreča. V prepad je zdrvel velik avtobus, v katerem je bilo okoli 40 potnikov. Na srečo se ni nihče ubil. Hudo ranjena sta bila le šofer in sprevoznik, manj nevarno pa 15 potnikov. Ostali potniki so dobili le neznatne praske.

TUZLA. — Pri Tuzli so zgradili veliko tovarno azbesta. Zdalj montirajo strojne naprave in prve dni januarja bo tovarna že začela obratovati.

Prosvetno življenje med vojaki v Bršljinu

Ko trobentač ob pol 8. zvečer zatrobi zbor, vojaški novinci, ki so se šele nedavno navadili na postrojitev, vedo, da se začne kulturno delo v četi. Razen vojaškega in političnega udejstvovanja imajo vojaki JA vsestransko možnost tudi za izobrazbo in kulturo, kar je bilo v stari jugoslovanski vojski docela onemogočeno.

V eni edini Bršljinke garnizije pri Novem mestu je kulturno delo po prizadevnosti vojakov in komande posebno dobro razvito. Vojaki imajo svoji pevski zbor in so že dosegli kar lepe uspehe. Tako so za dan Republike pripravili dve pesmi: »Zastavo Partije« in »Republiko«. Imajo tudi živahno delujočo folklorno skupino s 24 člani, ki je nastopila že dvakrat. Skupino vsak dan vodi podoficer Ivaš, ki je prej sodeloval v kulturno-umetniškem društvu v Sisku. Seveda ima težave! Od mladih vojakov, zbranih iz vseh republik, ki naj plešejo različne in nepoznane plesse, je treba osnovati kolektiv, ki bo res prikazoval bogastvo naše folklorne. To jim bo pomagalo, da bodo kasneje v svojih vaseh in podjetjih lahko organizirali folklorno udejstvovanje. V četi je tudi skupina recitatorjev, ki so že dvakrat nastopili na četnih prireditvah. Skupina si prizadeva, da zajame čim več članov in jih izobrazi za recitiranje.

Stenčas stalno izhaja. V njem vojaki zastavljajo in rešujejo vprašanja, važna za njih in vso edinicu. Rubriki »Verjame ali ne« in »Kaj kdo ljubi« sta nedvomno najbolj brani. Prav tako imajo svoj odbojarski in nogometni klub. Ker je v četi tudi državni reprezentant v bantam kategoriji, Srdanović, so že

organizirali nekaj tekem v rokoborbi. Tako je omogočeno treniranje v tej sportni panogi novincem kakor tistim, ki so se že doslej udeleževali v rokoborbi.

Džes je sestavljen iz samih vojakov in ima tri harmonike, štiri kitare, vio-

lino, nekaj tamburic, flavto in klarinet. Zdjaj je sicer še neurban, toda kaže, da bo kmalu postal odlično sredstvo za zabavo v četi.

Vojaki pri srbskem kolu.

Kino obiskujejo vojaki, enkrat na teden. Prav tako jim je omogočeno branje časopisov. Vsak tretji vojak je naročen na »Borbo« ali »Politiko«, na armadni tisk ali kak lokalni časopis. Za časopise so določene posebne ure zvečer. Vsaka učilnica ima »vojaški kotiček« oziroma ročno knjižnico, ki jo zalađa centralna knjižnica, in tako vojak lahko vedno dobi v roke dobro knjigo. Predavanja iz raznih področij so pogosta. Šah je priljubljena igra, ki se je naučil že vsak rekrut.

Da kulturno delo tako lepo uspeva, imajo zaslugi sami vojaki s svojim kulturno-prosvetnim odborom; seveda je ra-

zvojno, da jim predpostavljeni nudijo vso pomoč. Vojakom je dano popolnoma na voljo, v katero smer kulturnega dela se vključijo. Nekateri veje kulturno-množičnega dela so ozko povezane z vojaškim in političnim poukom.

Kapetan Ante Zivković

Važno sporočilo naročnikom in bralcem za 1952. leto

V letu 1952 bo prihajal »Dolenjski list« k vam v razširjenem obsegu. Enkrat do dvakrat na mesec bo izhajal na 6 straneh, dvakrat do trikrat na 4 straneh, večkrat na leto pa na 8, 10 in 12 straneh.

Cena posamezne številke bo po obsegu tednika 8, 10 oziroma 12 dinarjev, stalni naročniki pa bodo vse številke prejimali po enotni nižji ceni: celoletna naročnina za 1952. leto bo 400 din, polletna 200 din in četrtletna 100 din.

Za naročnika bomo šteli samo tiste, ki vnaprej plačajo vsaj četrtletno naročnino. Plačate lahko ali osebno v naši upravi v Novem mestu ali na naš ček, račun št. 616-1-90322-1 ali pa po navadni poštni nakaznici na naslov: Uprava »Dolenjskega lista«, Novo mesto, poštni predal 33 — Ljubljanska cesta 25. Prosimo, da na položnici ali nakaznici napišete »star« oziroma »nova« naročnik.

Dosedanjim naročnikom bomo priložili v eni prihodnjih številki položnico. Prosimo, da nam naročnino čimprej nakažete. Kdor v letu 1952 ne namerava ostati naš naročnik, naj prvo januarjo številko vrne s pripombo: Ne sprejemam.

Starim naročnikom in vsem rednim dopisnikom nudimo 10% provizije za prodajanje »Dolenjskega lista« in za zbiranje malih ter reklamnih oglasov, ki jih objavljamo. Interesanti naj se pismeno ali osebno javijo upravi lista, nakar jim bomo dali natančnejša navodila.

Vsi naročniki, od katerih bomo celoletno ali polletno naročnino za leto 1952 prejeli vsaj do 20. januarja 1952, bodo deležni velikega nagradnega žrebanja, ki bo 21. januarja v upravi našega tednika. Prva nagrada — 1000 dinarjev, petnajst knjižnih nagrad itd. Pozdravlja vas

UPRAVA »DOLENJSKEGA LISTA«

Kulturni delež Bele krajine

(OB STOLETNICI SLOVENSKE KNJIGE)

Bela krajina, deželica uklenjena med Gorjanci in Kolpo, med žumberške hribe in kočevske hoste, je svet zase. Pomaknjena na jug prav tako kot Prekmurje na vzhod in Koroška na sever, tvori z onima dvema krajema mejne naše rodu in naše besede, zlasti naših pravnih obredij, ki so se do danes ohranila edinole v teh obrobjih pokrajinah. Koroški ziljski rej in stehvanje, prekmurski meštarski plesi in podvravski orači z ostanke korantovanja, belokranjska kola, jurjevanje, kresnice, robčeci, metliški turn in petelinji boji! To je poezija, to je moč, to je zakoreninjenost v izročila očetov, ki so naredila, da stoji mejniki tam, kjer so jih naši predniki zaezdili.

Bela krajina je postavila mejnike in ni odstopila od njih. Bili so Turki, preplavili so jo — ne enkrat! — toda vzdržala je Dežela je bila v pepelu in ruševinah — kako praznih rok etoji tu dostikrat umetnostni zgodovinar! — toda ostala je! Osemnajstkrat so Osmani napadli želo krajino, petkrat je bila Metlika pogana ali razrušena. Meč v eni, zidarska dila v drugi roki, to je bil opravek Belokranjcev skozi dolga desetletja. Kakšen naj bo torej kulturni delež te revne deželice?

In vendar ga je dala. Ne sicer takšnega kot na priliko selška ali sorška dolina, kjer so njemi ljudje imeli ljubljanske šole

in njihovo učnost ekoraj na dosegljaj. Sele čez Gorjance se je Belokranjcu odpirala pot v svet.

Šli so drug za drugim. Peš, z domačim in poštnim vozom in z vlakom v zadnjih desetletjih. V Novo mesto, Ljubljano, Gradec, na Dunaj... Po vsej evropski zemlji in še čez morje. Šli so kot solniki, književniki, kiparji, slikarji in glasbeniki, slovtstveniki in znanstveniki, publicisti in politiki. Bili so emne, dovolj bogato za to revno deželo.

Tako je Metlika, kot nekdanje eredišče Bele krajine (Metliška marka), dovolj častno odrnila svojo delež. Iz nje je kot najodličnejši izšel kvoj Alojzij Gangl (1859—1935), ki se je iz ekromnega podobarskega vajenca razvil v samoniklega umetnika in ustvaril Slovincem vreteno monumentalnih del. Njegova stvaritev eta Vodnikov in Valvasorjev spomenik v Ljubljani, marmorno poprsje Prešerna, portreti Josipa Cimpermana, Ernestine Jelovškove in Josipa Stritarja. S svojimi kipi in reliefi je okrasil ljubljansko Opero (Veseloigra, Zaloigra, Genij, glasba in drama), etolno cerkev v Diakovu, cerkev v Preesbanu pri Dunaju, na metliškem pokopališču pa etoji njegov bronasti Kristus — osamelni popotnik. Dolga vrsta njegovih del je v zasebni lasti Umetnik, ki so ga utesnilev etzke domače razmere, je večidel svojega življenja prebil v

tujini, na Dunaju in v Pragi, kjer je tudi umrl. Zaro z njegovim pepelom so prepekljali v domovino na metliško pokopališče.

Pod isto streho kot Alojzij Gangl se je štirinajet let pozneje rodil njegov nečak, pesnik in pisatelj Engelbert Gangl (1873—1950). Lepo je število knjig, e katerimi je bolj ali manj uspešno obogatil našo književnost, zlasti mladinsko. Ze z osemnajstimi leti se je oglasil v »Ljubljanskem zvonu«, 1897 izdal pesniško zbirko »Iz luči in teme«, v kateri se je ponekod dovolj srečno otresel Cimpermanove in Stritarjeve formalistične šole. Kot dramatik je bil uspešen — zlasti med izseljenci — e štiridejanko »Sin« (1899), ki so ji kmalu sledile drame »Sad greha«, »Dolna solze«, »Sfinga« in »Veseli ljudje«. Svoje ožje rojake je opisal v knjigah »Veliki trgovec« (1902), »Trije rodovi« in »Beli rojake«. Kot solnik je sestavljal šoleka berila in deloval kot pedagoški pisatelj in žurnalst, zlasti pri sokoleških glasilih. Leta 1900 je ustanovil mladinski list »Zvonček« in začel izdajati »Zbrane spise za mladino«, ki so kasneje drugič izšli v desetih knjigah pod naslovom »Moja pot«. Engelbert Gangl je bil duševno čudovito prožen in delaven prav do zadnjih dni svojega življenja, kar priča bogata neobjavljena literarna zapuščina. Tu eta dve zbirki pesmi »Belokranjske popevke« in »Pot v življenje«, dalje »Bela krajina v sonetih«, »Soneti o dobrem in zlém«, »Soneti s potovanja«, izbor sonetov 1941—1945, »Milivoj in Milada — roman v sonetih«, »Rudar Janže — roman v prozi«, »Učitelj in kmetje — iz etarih solških kronik«, ki je pravcata epopeja Bele

Udeležite se našega NAGRADNEGA ŽREBANJA!

Rednim naročnikom našega tednika pripravila uprava lista prijetno presenečenje. Vsak naročnik, ki bo izpolnil svojo dolžnost do lista s tem, da bo že pred ali takoj po prvem januarju 1952 plačal celoletno ali pa vsaj polletno naročnino za leto 1952, bo sodeloval v velikem nagradnem žrebanju, ki bo v upravi lista 21. januarja 1952.

Nagradnega žrebanja bodo deležni vsi naročniki, od katerih bomo najkasneje do 20. januarja prejeli celoletno ali vsaj polletno naročnino za novo leto. Ker prihajajo nekatera vplačila s čeki do nas šele po 14 dneh, svetujemo vsem naročnikom, da vplačajo naročnino na najbližji pošti (ali pa pri nas osebno) takoj po 1. januarju.

Vsi, od katerih bomo vsaj do 20. januarja prejeli celoletno naročnino (400 dinarjev), bodo sodelovali v prvi skupini nagradnega žrebanja. Za te naroč-

nike smo pripravili te-le nagrade: 1. nagrada — 1000 dinarjev v gotovini, 2.—9. nagrada — krasne knjige, ki bodo v ponos vsaki knjižnici.

Vsi, od katerih bomo vsaj do 20. januarja prejeli polletno naročnino (200 dinarjev), pa bodo sodelovali v drugi skupini; za te smo pripravili naslednje nagrade:

1. nagrada — »Dolenjski list« za leto 1952 — brezplačno,
  2. nagrada — »Dolenjski list« — polovica leta brezplačno,
  - 3.—7. nagrada — lepa knjižna darila.
- Kdor je v zaostanku z naročnino za leto 1951, mora seveda prej poravnati zaostanek, hkrati pa naj nakaže predplačilo za leto 1952. V nagradnem tekmovanju bodo sodelovali tudi vsi tisti naročniki, ki plačujejo naročnino za »Dolenjski list« za svoje v inozemstvu.
- Uprava »Dolenjskega lista«

O preimenovanju novomeških ulic in trgov

Na novembrskem zboru volilcev Novega mesta je bilo obravnavano tudi vprašanje preimenovanja novomeških trgov in ulic. Ker je stvar toliko važna, da je ne more zadovoljivo rešiti samo za to postavljena komisija, niti ne samo enkratni zbor volilcev, začinjamo v našem listu z javnim razpravljanjem o tem vprašanju, da bi tako vzbudili zanimanje čim širše javnosti in dosegli sodelovanje vseh, ki jim je Novo mesto pri srcu. Oglasijo naj se ne samo današnji prebivalci Novega mesta, temveč tudi oni Novomeščani, ki jih je elužbena dolžnost raztresla po vsej državi ali sedaj etalno žive izven domačega kraja, pa jim še vedno Novo mesto utripuje v mislih in čustvu z vso intimnostjo rodne hiše. Le tako bomo prišli do zadovoljive rešitve vprašanja, ki je prav tako kot regulacija mestnih ulic in popravilo ter pozidava hiš v mestu važna za odraz središča Dolenjske. Če lepo urejene ulice in snažne hiše ustvarjajo mestu lepo lice, mu poimenovanje ulic in trgov daje pečat njegovega življenja od davnih dni, njegovega začetka do najbolj žive in aktualne sodobnosti. Oboje je enako važno in sedaj, ko zunanje lice

mesta po prizadevnosti sedanjega Mestnega ljudskega odbora vendarle začinja dobivati lepše lice, je treba z vso resnostjo misliti tudi na odraz njegovega gospodarskega, kulturnega in političnega življenja, kar naj izpričujejo imena njegovih ulic in trgov.

Kadar se lotimo revizije uličnih imen, moramo imeti pred očmi nekatera osnovna načela, ki se nam jih je pri tem držati: ohraniti je treba take nazive, ki nam razodevajo vlogo dotičnega mestnega predela ali ulice v etoletnem mestnem razvoju, ohraniti ali poimenovati je treba ulice po osebah ali ustanovah, e katerimi je Novo mesto povezano s splošno slovensko kulturno rasjo, in ne najzadnje uporabiti nazive, e katerimi bo izpričan delež in podčrtana vloga mesta v usodnih letih osvobodilnega boja ter izražena zahvalnost onim, ki so svoje delo in življenje žrtvovali osvoboditvi slovenskega ljudstva.

Drugo, kar je pri podeljevanju uličnih imen treba imeti pred očmi, je posebnost posebnih mestnih predelov ter v posebej prihajajočih ulic. Treba je ločiti med zgodovinskim jedrom mesta in novimi, iz njega organsko rastočimi mestnimi deli z novo nastajajočimi trgi in širokimi ulicami, ki so sedaj dostikrat komaj s širokimi obrisi označeni in čakajo še razume in tenkočutne roke urbanista in arhitekta, da jim začrta trdno in ustrezno obliko.

Tretje, o čemer si je treba biti na jasnem, pa je skrb, da je ulica ali trg dostojna imena, ki ga naj nosi.

Ne spuščali bi se danes v podrobnejšo obravnavo predlogov za poimenovanje ulic; o tem bi spregovorili prihodnjč. Hoteli bi poudariti le še to, da je vsaj tako važno kot podeljevanje novih imen ulicam, važna tudi njih ureditve. Poleg tega pa naj ima vsaka pomembnejša ulica na svojem začetku tudi obrazložitev svojega naziva. Kako naj bo to izvršeno, je stvar arhitekta in umetnika. Prav tako bi bilo treba misliti na okras mesta z etestelo polnovrednimi kiparskimi in arhitekturnimi spomeniki in podobnim, česar mesto danes sploh nima. Da bi bilo treba to reševati hkrati z novim poimenovanjem, je na dlani, ker bi e tem posemejni mestni predel ali večja ulica dobila tudi svoj lepotni in umetniški podudarek. Vemo, da tega ne bo mogoče izvršiti v nekaj dneh, porazgovoriti pa bi se veljalo tudi o tem, saj je to tudi del kulturne politike Novega mesta. Te pa nikjer ni mogoče voditi samo z vidikov trenutne koristnosti in potrebe.

Obvestilo dopisnikom

Zaradi pomanjkanja prostora so v tej številki izostali številni prispevki dopisnikov iz: Žuzemberka, Smilheca, Gradca, Metlika, št. Jerneja, Novega mesta, Štopič. Trebna itudi. Objavljeni bodo v prihodnjih številki, ki bo izšla v povečanem obsegu.

Uredništvo

Gojenci kmetijske šole Grm so gostovali v Dolenjskih Toplicah

Kmetijska šola na Grmu ne skrbi samo za strokovno izobrazbo svojih gojencev s podeželja, temveč jim daje tudi splošno kulturno izobrazbo. V nedeljo 25. novembra so igralci grmske šole gostovali v Dol. Toplicah z uprizoritvijo ljudske igre Domen. Prostoran dvorano novega združnega doma so gledalci skoraj popolnoma napolnili. Igralci, sami kmečki fantje in dekleta, kažejo do odrskih del veliko veselje, vendar se jim je poznalo, da odra še niso dovolj vajeni. Tudi govornica igralcev, ki so doma iz raznih krajev in se

poslužujejo domačega dialekta, je precej motila. Navaditi se bodo morali odrske govornice. Med njimi so igralci, ki se bodo ob dobri režiji lahko razvili še v prav dobre igralce-diletante in ki bodo po končani šoli lahko tudi v svojih domačih krajih precej pripomogli k dvigu vaških odrov. Z nastopi in z razumevanjem zahtev odrske umetnosti si bodo grmski igralci pridobili več spretnosti in njihovi nastopi bodo vedno boljši. Ze to, da se poleg svojega dela posvečajo tudi dramatik, je razveseljivo dejstvo.

D. G.

Alojzij Gangl (1859—1935)

Iz Metlike eta bila brata Navratila, od katerih je poznan zlasti Ivan Navratil (1825—1896) kot narodopisec, jezikoslovec n urednik »Vedeža«, prvega slovenskega mladinskega časopisa (1848—1850). Napisal je mnogo narodopisnih in jezikov-

nih razprav (l. 1850 je izdal slovnico), Trdina pa ga hvali kot začetnika in očeta olikane slovenske konverzacije, ki je po letu 1848, zlasti v družtvih, vse bolj začela izpodrivati nemščino. — Njegov brat Anton Navratil (1830—1897) je študiral na zagrebški univerzi in bil vzgojitelj otrok Jelacičevega brata Djura Jelacika. Večinoma je živel kot zasebnik v Metliki, se zanimal za narodopisje in bil kot pristaja šilirizma med stebri narodnega življenja v Beli krajini.

V Metliki se je rodil tudi dr. Evgen Lampe (1874—1918), urednik »Pomladnih glasov« (1897), »Doma in sveta« (1900—1913) in »Slovenca« (od 1900 dalje). Po poklicu duhovnik je v politiki in književnosti ostro odklanjal vse, kar se ni skladalo s katoliškimi navetvenimi in verekiimi načeli.

Metličana eta bila tudi naša solnika Martin Ivanetič (1797—1881) in Franc Hočevar (1853—1919). Ivanetič je veljal za enega najboljših učiteljev tedanjega časa in je za svoje uspehe tudi postal častni ljubljanski meščan. Napisal je dva nemška jezikovna prročnika, medtem ko je Hočevar izdal več dobrih matematičnih knjig za srednje šole. Bil je profesor matematike na tehniku v Brnu in kasneje na tehniku v Gradcu, kjer je tudi umrl.

V Metliki se je rodil tudi zdravnik dr. Mirko Černič (rojen 1884), avtor raznih zdravniških razprav in »Kliničnega besednjaka«. Veliko se trudi za pravilno slovensko zdravniško izrazoslovje (knjiga »Slovenske zdravstvene besede«) in je tudi urednik Zdravstvene knjižnice.